

УДК 327

РОСІЙСЬКО-КИТАЙСЬКА ВЗАЄМОДІЯ В АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Бут С. А.

Аспірант кафедри країнознавства Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор кафедри країнознавства, заступник директора з наукової роботи Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Дорощко М. С.

Анотація. Російсько-китайські відносини як взаємини між двома центрами сили в світовій політиці характеризуються усуненням політичної конфронтації в постбіполярний період та актуальною динамічною розбудовою співпраці в багатьох векторах, а також вочевидь виступають в якості чинника сучасної системи міжнародних відносин, одним із сегментів якого є Азійсько-Тихоокеанський регіон, який, в свою чергу, являє собою сьогодні один із центрів формування глобального порядку денного.

В ході аналізу взаємодії Росії та Китаю в Азійсько-Тихоокеанському просторі очевидною постає тенденція активного позиціонування обома державами себе в процесах регіональної економічної та безпекової співпраці за умов нерівнозначності регіонального статусу сторін, де КНР безумовно є одним із регіональних лідерів, а РФ лише претендентом на закріплення статусу тихоокеанської держави. Це зумовлює різноспрямованість національних інтересів та стратегій: для Китаю – зміцнення лідерських позицій, реалізації «корінних» інтересів територіального характеру, зменшення алармізму серед країн-сусідів; для Росії – інкорпорація в структури регіонального співробітництва, посилення власного впливу, захист відірваних від європейської частини в гео економічному сенсі східних регіонів.

В регіональному вимірі партнерські відносини між сторонами проявляються у висуненні спільних ініціатив та взаємній підтримці інкорпорації до інтеграційних структур. Точками дотику взаємодії РФ та КНР в регіоні є спільні підходи щодо бачення системи регіональної безпеки, вирішення корейського та тайванського питання, протидія посиленню США, реалізація інфраструктурних проектів та прикордонної співпраці. Щоправда, російсько-китайська військово-технічна співпраця виступає чинником дестабілізації безпекового середовища АТР.

Однак, асиметричність могутності сторін та конфліктне історичне минуле значною мірою відображається на актуальній двосторонній регіональній взаємодії. Цими факторами пояснюється активізація співробітництва Росії із країнами регіону, які мають протиріччя територіального характеру із Китаєм, що, в свою чергу, спричинює невдоволення керівництва КНР.

Ключові слова: РФ, КНР, АТР, взаємодія, співпраця, регіон.

Постановка проблеми. На межі XX та XXI століття Азійсько-Тихоокеанський регіон (АТР) перетворився на одного із ключових центрів формування нової геополітичної та гео економічної системи світу. Таке позиціонування регіону пояснюється глибинністю геополітичних процесів та рівнем міжнародно-політичного потужності, що є характерними

сьогодні для АТР [1]. Більш того, можна стверджувати, що даний регіон поступово виходить на лідируючі позиції у світі за можливостями впливу на глобальну систему міжнародних відносин, адже саме тут сконцентрована значна кількість держав, що мають високий ступінь політичної та економічної ваги на міжнародній арені та водночас характеризуються найбільшими показниками за територіальним охопленням та демографічним потенціалом в загальносвітовому масштабі. Тому науковий аналіз сучасних глобальних політико-економічних процесів є неможливим без врахування проблематики Азійсько-Тихоокеанського регіону.

Впродовж пострадянського періоду російсько-китайські відносини трансформувалися від дружніх відносин між сусідніми країнами до взаємин всестороннього стратегічного партнерства. Враховуючи динамічність актуальної співпраці Російської Федерації (РФ) та Китайської Народної Республіки (КНР), які водночас виступають центрами сили в сучасних міжнародних відносинах, та географічну приналежність цих держав до Азійсько-Тихоокеанського простору, виникає об'єктивна потреба в дослідженні російсько-китайської взаємодії в рамках цього регіону.

Мета статті – аналіз інтересів та стратегій РФ та КНР в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, особливостей стратегічної взаємодії в регіональному вимірі, а також наявних тут проблем у двосторонніх взаєминах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дана проблематика та інші суміжні питання в сучасній політичній науці відзначаються актуальністю, а тому перманентно виступають об'єктами досліджень китайських, російських та західних експертів. Проте у вітчизняній науці проблематика російсько-китайських відносин не отримала достатнього висвітлення, що в значній мірі зумовлює актуальність дослідження.

Зокрема, різнопланові аспекти співпраці Росії та Китаю висвітлюють наукові доробки М. Титаренко [2], М. Шмелева [12], Р. Вейтца [11; 20; 23], З. Кека [19], Д. Іна [26].

Актуальним питанням російсько-китайської взаємодії в АТР присвячені роботи таких дослідників як Ю. Чудодєєва [9], Ю. Фостійчук [1], М. Кліментьєва, Чан Яня [10], Фен Шаоля [4], Г. Кристофферсен [18], С. Бланка [21].

Окрему групу складають праці науковців, в яких аналізуються особливості політики РФ в регіоні: Н. Баранова [3], А. Нікольського [13], А. Барбашина [24], Ф. Хілл і Б. Ло [7]. Цікавість в ракурсі досліджуваної проблематики також викликають статті Р. Менона [17] та Ф. У. Енгдала [25], в яких досліджуються територіальні суперечності Китаю із сусідніми державами Східної Азії.

Основні результати дослідження. Відомо, що важливе місце в російсько-китайському стратегічному співробітництві займає Азійсько-Тихоокеанський регіон, на теренах якого Москва та Пекін взаємодіють у процесах регіональної інтеграції та різносторонньої кооперації. При цьому сторони офіційно розглядають ці напрямки співпраці як інструмент зміцнення поліцентричності у світовій політиці, стабільності та безпеки в регіоні [2].

Характерно, що Росія та Китай є активними учасниками різноманітних міждержавних діалогових структур, що функціонують в АТР: організації Азійсько-тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), Регіонального форуму Асоціації держав Південно-Східної Азії з питань безпеки (АРФ), Східно-Азійському саміті (ВАС), а також мають партнерський статус в Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН).

Взаємодія РФ та Піднебесної в рамках даних міжнародних організацій виявляється в досить конструктивному підході: з одного боку, Москва підтримує китайські ініціативи, а, з іншого, Пекін сприяє російській інтеграції до регіональних механізмів співробітництва.

Проте, звичайно, в членстві в цих міжнародних інституціях сторони, в першу чергу, переслідують власні інтереси. Зокрема, для Москва характерне:

- прагнення підвищити свій вплив на процеси, що відбуваються в Східній та Південно-Східній Азії;
- інтегруватися в існуючі та ті, що формуються структури безпеки в АТР, з метою підкреслити свою присутність в регіоні;
- зміцнити авторитет серед країн регіону. Водночас Пекін шляхом участі в даних регіональних інтеграційних утвореннях намагається знизити рівень тривоги сусідніх держав з приводу зростання своєї військової потужності, а також зменшити вплив США в АТР.

Цікаво, що Китай та Росія є першими державами-учасниками ядерного клубу та постійними членами Ради Безпеки ООН, що приєдналися до Договору про дружбу і співробітництво в Південно-Східній Азії відповідно в 2003 р. та в 2004 р. [3].

Однак, Москва та Пекін не є рівнозначними гравцями регіональної підсистеми відносин. Тому, якщо Китай беззаперечно є претендентом на лідерство в АТР, то Росія на даному етапі розвитку не володіє значним комплексом ресурсів щодо реалізації власних національних інтересів на регіональному рівні, проте всіляко прагне закріпити за собою статус «великої тихоокеанської держави». В цьому світлі поглиблення співпраці з Китаєм в значній мірі сприяє досягненню даної цілі. Піднебесна з огляду на зростання власних можливостей впливу на глобальні та регіональні процеси, в свою чергу, розглядає тісну взаємодію із РФ як інструмент для посилення своїх позицій в регіоні. Відмітимо, що обидві держави не мають союзників із значним потенціалом як на глобальному, так і регіональному рівнях, що слугує додатковим стимулом для розбудови двосторонніх взаємин.

Оскільки між сторонами існує різниця в параметрах могутності та ступенем включення до різнопланових регіональних інтеграційних процесів, то логічно буде відмітити про різні позиції в тихоокеанській ієрархії держав, що відповідно відображається в особливостях національних стратегій регіональної поведінки. Як зауважує китайський експерт Фен Шаолей, зміщення центру економічної та політичної активності до АТР створює нові можливості на виклики стратегічному партнерству РФ та КНР, та водночас змушує ці держави робити масштабне корегування своїх зовнішньополітичних стратегій [4].

Зовнішньополітична стратегія Піднебесної в АТР, на думку російського дослідника Я. Лексютиної, спрямована на вирішення двох основних завдань, які за своєю суттю суперечать одне одному: забезпечення власних «корінних інтересів» та підтримання мирних взаємин із оточуючими державами [5]. Активізація наступу Пекіну в напрямку задоволення своїх територіальних претензій в Південно-Китайському на Східно-Китайському морях відбувається в ключі реалізації саме «корінних інтересів». Водночас необхідність подальших економічних перетворень та підтримання темпів економічного зростання зумовлює потребу в стабільній ситуації у відносинах із сусідніми державами. В даному випадку перед керівництвом КНР існує низка перешкод для реалізації цього завдання з огляду на наявність проблеми ядерної програми КНДР, суперечностей щодо острівних територій та територіального спору з Індією. Тому Пекін намагається, з одного боку, досягти вирішення в спірних питаннях із сусідніми країнами, не обмеживши при цьому можливостей реалізації своїх «корінних інтересів».

Втім, КНР вдалося перетворитися на одного з ключових політичних та економічних гравців в АТР. Важливим в цьому напрямку зовнішньополітичним кроком стала зміна регіональної стратегії поведінки Китаю 1990-х рр. на основі проголошення ідеологічної концепції «мирного розвитку», яка створила можливості для розгляду Піднебесної в якості

партнера керівництвом та бізнесовими колами США, Японії та країн АСЕАН та виявлялася в наступних моментах: 1. відмова від підтримки ліворадикальних сил в Південно-Східній Азії; 2. надання фінансової підтримки державам даного регіону для подолання наслідків економічних криз 1997-1998 рр. та 2008-2009 рр.; 3. концентрації зовнішньополітичних зусиль на побудові «поясу добросусідства» в регіоні [6].

Для Москви є характерною стратегія «активного включення» до існуючих регіональних напрямків взаємодії та при одночасному визнанні особливої ролі АТР у міжнародних процесах та його пріоритетності у власній зовнішній політиці. Зокрема, російський президент В. Путін в своєму виступі на Петербурзькому економічному форумі, який відбувся в червні 2013 р., задекларував прагнення посилити економічний потенціал РФ шляхом зміни європейського вектора економічною діяльністю на азійсько-тихоокеанський [7].

Варто відмітити, що про важливість зміцнення позицій Росії в АТР було зазначено в Концепції зовнішньої політики РФ 2013 р. Зокрема, зафіксовано зацікавленість Росії в «активній участі в інтеграційних процесах в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, використання його можливостей при реалізації програм економічного підйому Сибіру та Далекого Сходу, в створенні транспарентної та рівноправної архітектури безпеки та співпраці на колективних засадах» [8].

Питання соціально-економічного розвитку східних районів та їх інкорпорації до економічного простору АТР є одним із ключових напрямків політики РФ в регіоні. В даній проблематиці вагомому роль відіграє саме взаємодія з КНР. Показово, що Росія отримала підтримку з боку китайської сторони щодо розширення участі в процесах співробітництва, що відбуваються на теренах АТР. Наприклад, Пекін підтримав Москву у її прагненні отримати членство в Азійсько-тихоокеанському форуму економічного співробітництва (вступила в 1998 році).

Необхідно констатувати, що трансрегіональна та прикордонна співпраця між Далекосхідним регіоном та Сибіром РФ та північно-західними регіонами КНР є окремим сегментом двосторонньої взаємодії. Залучення китайських інвестицій в регіон Далекого Сходу та Сибіру, а також участь російської промисловості, з іншого боку, в процесах модернізації північно-східних районів Китаю є перспективними моментами взаємодії між сторонами в АТР [9].

Проте території Далекого Сходу та Сибіру в той же час є одним із підводних каменів російсько-китайських відносин. Враховуючи важливість гео економічного та геополітичного положення цих територій для РФ та водночас наявну тут складну соціально-демографічну ситуацію, а також ізольованість від європейської частини країни, цей регіон являє собою вагомому проблему для національної безпеки Росії [10]. Виклик підсилюється сусідством з перенаселеним та потребуєчим різноманітних ресурсів Китаєм, вкрай необхідних для збереження темпів економічного зростання та вирішення питань внутрішнього розвитку (як відомо ця частина РФ вважається природним «скарбом» з точки зору зосередженого ресурсного потенціалу). Алармізм російської сторони зростає на фоні збільшення кількості китайських мігрантів на цих територіях. А тому, хоча питання розмежування кордонів було офіційно зняте з порядку денного російсько-китайських відносин, все ж таки варто згадати про загострення територіальні суперечностей між сторонами в період існування СРСР, кульмінацією яких став збройний конфлікт за острів Даманський в 1969 р. Цими обставинами і пояснюється посилення російської військової присутності в цій частині державної території та проведенням тут масштабних військових маневрів в 2010 та 2013 роках.

Перспективним напрямком взаємодії в рамках азійсько-тихоокеанського простору, що базується на взаємній зацікавленості, є енергетичний вектор та розбудова необхідної ін-

фраструктури. Не можна не відмітити того, що основу експортної продукції та надходжень до бюджету РФ складає власне продаж енергоносіїв, проте на даний момент цей процес в більшій мірі зосереджений на країнах Європи. Відштовхуючись від необхідності диверсифікації торговельних партнерів в цій сфері, виникнення сланцевої революції та нещодавніх кризових явищ у взаєминах РФ-ЄС, спричинених втручанням Москви у внутрішні справи України та анексії Криму, китайський вектор постачання енергетичних ресурсів набуває ще більшої актуальності.

Китай, в свою чергу, враховуючи власні зростаючі потреби в споживання енергоносіїв, розглядає постачання цих ресурсів із РФ як альтернативу близькосхідній нафті та газу, транспортування яких відмічається складністю з огляду на регіональну нестабільність та високий рівень конфліктогенності територій, через які проходять маршрути комунікацій.

З огляду на те, що Росія та Китай є масштабними динамічно розвиваючимися ринками АТР та сусідніми країнами, торговельно-економічний аспект відносин РФ та КНР є важливою складовою економічних процесів в регіоні. Обидві держави вбачають можливість отримання низки вигод шляхом розбудови партнерства [5].

Але, враховуючи, що на даний момент Росія в Тихоокеанській економічній підсистемі займає досить скромні позиції (1% від регіонального торговельного обороту та 2% від зовнішньої торгівлі Піднебесної) [7], зосередженість економічних відносин в основному на КНР, а також переваження сировинного сегменту в російському торговельному балансі із Китаєм, наштовхує на думку про те, що інтеграція російських східних регіонів в господарську систему АТР може бути розглянута як функція китайської економічної модернізації та закріплення за Москвою загалом ролі «меншого брата» у відносинах з Пекіном.

Стосовно цього Р. Вейтц зауважує, що російське керівництво прагне отримати вигоди від економічного зростання Китаю, при цьому не перетворитися на сировинний придаток Пекіна. Проте реалізувати таку політику на практиці виявилось досить складно, оскільки це, в свою чергу, створює перепони для отримання статусу Китаєм регіональної наддержави [11].

Внаслідок масштабного економічного прориву держав АТР в значній мірі вдалося усунути ряд проблемних питань щодо соціальної напруги та інтеграції даних країн до глобальної системи економічних відносин. Проте, з іншого боку, економічне зростання призвело до загострення суперечностей інтересів акторів азійсько-тихоокеанської підсистеми в торговельній сфері та збільшення асигнувань на військову сферу та мілітаризації регіону [12]. Важливо згадати, що в регіоні знаходяться сім з десяти найбільших в світі армій, шість країн володіють ядерною зброєю, а три можуть її отримати у випадку необхідності [13]. Як наслідок питання регіональної безпеки та стабільності набуває значної актуальності.

У цьому зв'язку не можна не згадати про спільну ініціативу керівництва Росії та Китаю 2010 року про намір створення в АТР транспарентної та рівноправної архітектури безпеки, заснованої на міжнародних принципах права та позаблоковості. Окрім того, в даному векторі була розроблена «дорожня карта» координації російсько-китайських дій в регіоні, створений спеціальний переговорний механізм на рівні замісників міністрів ЗС, спрямований на вироблення конкретних кроків для стабілізації ситуації Азійсько-Тихоокеанського регіону.

В подальшому ця спільна пропозиція, за словами міністра закордонних справ РФ С. Лавров, отримала широку підтримку на Східноазійському саміті, який відбувся в 2013 році в Брунеї, де водночас була схвалена ідея вироблення рамкових принципів зміцнення безпеки в регіоні [14].

Крім намірів створення системи безпеки, російсько-китайська взаємодія вочевидь зачіпає низку окремих питань регіональної стабільності. Зокрема, це стосується корейської проблеми, у вирішенні якої сторони демонструють спільний підхід, що зводиться до підтримки процесу вирішення даного питання в рамках шестисторонніх переговорів, жорсткої опозиції силовому варіанту розвитку подій та створення зони вільної від ядерної зброї на території Корейського півострова. Відмітимо, що більш активним у розв'язанні корейської проблеми є Китай, завдяки якому в першу чергу, на думку експертів, північно-корейський режим залишається політичною реальністю.

Іншою точкою дотику російсько-китайського регіонального партнерства в сфері безпеки та оборони є тайванське питання. Як відомо, президент РФ Б. Єльцин в своєму декреті 1992 р. зафіксував визнання Тайваню невід'ємною частиною континентального Китаю, а уряд Китайської Народної Республіки єдиним законним керівництвом, що представляє весь Китай [15]. Російська Федерація на офіційному рівні зобов'язалася не підтримувати контактів із Республікою Китай (Тайвань) та надалі продовжує відкидає будь-які спроби Тайбею отримати визнання себе як незалежної держави. Така принципова позиція російської сторони була також зафіксована в основному юридичному документі двостороннього співробітництва – Договорі про добросусідство, дружбу та співробітництво 2001 року [16].

Щоправда, визнання Росією Тайваню на ряду з Сінцзяном та Тибетом як невід'ємних частин КНР та Пекіном, в свою чергу, чеченської проблеми суто внутрішнім питанням РФ є одним із стовпів двостороннього партнерства, що полягає, як бачимо, у взаємній підтримці сторонами один одного в низці територіальних питань.

Стосовно питання безпеки в АТР необхідно констатувати, що останнім часом все більш очевидним стає факт посилення напористості китайської дипломатії у векторі реалізації своїх територіальних претензій в Східно-Китайському та Південно-Китайському морях, що вочевидь виступає дестабілізуючим фактором регіональної стабільності. Наприклад, 23 листопада 2013 р. китайське керівництво оголосило про розширення власної розпізнавальної зони ПВО в Східно-Китайському морі на територію островів, що на даний момент перебувають під контролем сусідніх Південної Кореї (Суяньчжао / Іодо) та Японії (Дяоюйдао / Сенкаку), але на володіння якими активно претендує Піднебесна [17]. Така акція Пекіна викликала реакцію обурення Токіо, Сеула та Вашингтона, які у відповідь направили свої військові літаки у китайську розширену зону ПВО, намагаючись в такий спосіб продемонструвати нівелювання односторонніх дій КНР. Окрім того, Пекін демонструє більш жорстку позицію щодо приналежності островів Південно-Китайського моря (Спратлі), які є об'єктом протиріч між цілою низкою країн Південно-Східної Азії, та регулярно здійснює тут розвідувальну діяльність та патрулювання.

Актуальна політика Пекіна в напрямку захисту своїх «корінних» інтересів викликана, насамперед, значними здобутками в економічній сфері. Втім, не менш важливим фактором тут є розпочата на початку 1990-х рр. масштабна модернізація Народно-визвольної армії Китаю (НВАК), основним джерелом якої стало саме військово-технічне співробітництво із Росією. Слід зауважити, що Москва перетворилася на монополіста в експорті військової техніки до Піднебесної завдяки введенню ембарго на поставку зброї КНР з боку США та ЄС внаслідок подій на площі Тяньаньмень в 1989 р.

Виходячи з вищезазначеного, можна визначити, що військово-технічний аспект стратегічного партнерства РФ та Китаю, з однієї сторони, виступає чинником перетворення КНР на регіональну військову надпотугу та безпосередньо сприяє реалізації китайських територіальних претензій, а з іншого негативно впливає на безпеку в АТР, ускладнюючи

можливість мирного вирішення наявних територіальних суперечностей та сприяючи загальній мілітаризації регіону.

Однак, російська позиція щодо прагнень китайської сторони взяти під контроль низку спірних острівних територій в регіоні є досить поміркованою. Приміром, Москва відхиляє пропозицію Пекіна надати офіційну підтримку у його суперечностях щодо островів Дяюйдао з Японією. Зокрема, в жовтні 2012 р., секретар Ради Безпеки РФ Н. Патрушев висвітлив наступну позицію РФ в цьому питанні: «Росія не буде займати чийсь сторону в цьому конфлікті... Японія та Китай повинні самі вирішити цю проблему шляхом діалогу» [18].

Більш того, розглядаючи актуальні російсько-японські відносини не можна не відмітити тенденцію політичного потепління, яка має місце не дивлячись на невирішеність територіального питання Курильських островів / Північних територій. Виділимо такі факти:

- в квітні 2013 р. відбувся візит японського прем'єр-міністра Сіндзо Абе до РФ, що є першою подією подібного характеру за останні десять років;
- зустріч у форматі «2+2» на рівні міністрів закордонних справ та міністрів оборони того ж року [19];
- приїзд японського прем'єр-міністра на церемонію відкриття олімпіади в Сочі 7 лютого 2014, не зважаючи на неформальний бойкот цієї події західними державами з огляду на втручання Росії у внутрішні справи України [20].

При цьому варто згадати, що на даний момент відмічається погіршення актуальних сіно-японських відносин, спричиненого загостренням між цими державами протиріч стосовно приналежності островів Дяюйдао / Сенкаку. Більш того, в 2013 р. обидві країни визначили один одного в якості загрози в офіційних національних документах, присвячених питанням оборони.

Цікавою також постає в контексті стратегічного партнерства з Китаєм політика Москви в Південно-Східній Азії. Слід зазначити, що в цьому регіоні РФ намагається впливати на порядок денний міждержавних відносин традиційними для себе шляхами: продажем зброї та вуглеводневих ресурсів. Розглянемо такі аспекти регіональної російської політики:

- заяви щодо наміру використовувати військову базу в затоці Камрань (В'єтнам), а також провести переговори стосовно можливості відкриття баз в Сінгапурі та на Сейшельських островах;
- активна військово-технічна та енергетична співпраця з В'єтнамом [21]; 3. ВТС із Малайзією, Індонезією, Таїландом, М'янмою.

Тобто можна визначити яскраво виражену тенденцію активізацію співпраці РФ із державами, які мають складні взаємини з Китаєм. Виходячи з цього, можна дійти до висновку, що Москва має такі ж значні побоювання перед зростанням китайського впливу в регіоні, як і інші регіональні гравці. Тому користуючись регіональним алармізмом держав перед китайською загрозою та прагнучи проводити незалежну політику, що безумовно є основою «азійського повороту» національної зовнішньої стратегії, Росія розбудовує відносини з потенційними противниками КНР з метою врівноваження китайського впливу в АТР.

Не дивно, що «тактика балансування» викликає спантеличення та обурення китайського керівництва, яке з приводу цього висловлює своє незадоволення. З іншого боку, ВТС РФ з іншими, окрім Китаю, країнами АТР здійснює стабілізаційний ефект на регіональний баланс сил.

Втім, стратегічне партнерство РФ та КНР вочевидь відмічається наявністю важливого чинника розбудови – США, без врахування якого аналіз взаємин Москви та Пекіну на сучасному етапі буде неповноцінним [22].

Як відомо, ще одним із стовпів стратегічного партнерства Росії та Китаю є спільне прагнення до побудови мультиполярної системи міжнародних відносин. Виходячи із такого позиціонування, не важко помітити, що подібні прагнення обох сторін спрямовані на протидію саме устремлінням США до однополярності у світовій політиці, як це було в 1990-х рр.

Розглядаючи роль американського чинника у стратегічному партнерстві РФ та КНР, слід враховувати, що обидві держави категорично відкидають політику США щодо розповсюдження демократії та намірів мілітаризації космічного простору, а також критикують США за втручання у зони дії своїх інтересів, особливо, коли Вашингтон надає підтримку країнам, які мають певні протиріччя із Москвою чи Пекіном [23].

Останнім часом США демонструють особливу увагу до АТР. Так, колишній держсекретар США Х. Клінтон в статті *Foreign Policy* 2011 року підкреслила важливість даного регіону для американської зовнішньої політики, торгівлі, безпеки та глобальної стабільності [24].

«Тихоокеанський поворот» зовнішньої політики США об'єктивно не може не викликати занепокоєння керівництва Росії та КНР, які розглядають цю країну як одного із головних опонентів реалізації власних інтересів як в регіональному, так і в глобальному вимірах. Зі свого боку, Вашингтон головне завдання регіональної політики вбачає, в першу чергу, в протидії китайському військово-політичному та економічному зростанню. Свідченням цього є зміцнення співробітництва США із країнами Східної та Південно-Східної Азії, відносини яких із Пекіном відмічаються наявністю суперечностей територіального характеру.

Занепокоєння Москви та Пекіну також викликає той факт, що після чергового випробування балістичних ракет КНДР, Пентагон висловив ідею щодо можливості створення системи ПРО із залученням Японії, Австралії та Республіки Корея, аргументуючи це необхідністю відвернення північнокорейського ядерного удару [25]. Тому як стверджує китайський експерт Ван Ліджуй, що «відчуваючи спільний тиск в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, обидві країни будуть розширювати співробітництво в безпековому векторі» [26].

На думку низки експертів, однією із форм протидії посиленню американського впливу в регіоні є проведення двосторонніх військово-морських навчань під назвою «Морська взаємодія». Вперше цей механізм був запущений в квітні 2012 р. в Жовтому морі, при цьому основним завданням спільних маневрів було проголошено відпрацювання тактичних завдань з організації безпеки АТР [27].

Щоправда, загалом відносини в геополітичному трикутнику «США-РФ-КНР» характеризуються балансуванням сторін з метою пошуку кожним гравцем оптимальної стратегії для ширшого забезпечення своїх регіональних та глобальних інтересів.

Висновки. Аналіз російсько-китайських взаємин в Азійсько-Тихоокеанському регіоні демонструє прагнення обох сторін закріпитися у ролі повноправних та впливових акторів регіону. Проте регіональні статуси Росії та Китаю мають суттєві різниці, що відповідним чином відображається на національних інтересах та стратегіях сторін. Водночас для актуальної взаємодії РФ та КНР в АТР є характерною співпраця як на багатосторонньому рівні в рамках регіональних міжнародних інституцій, так і в двосторонньому прикордонно-економічному вимірі, демонстрація спільного підходу до безпекової проблематики, а також протидія прагненню США зміцнити свої позиції. Втім, конфліктні моменти історичного минулого в поєднанні з асиметричністю національної могутності сторін слугують передумовами для активізації кооперації Росії з низкою регіональних держав-опонентів зовнішньої політики Китаю, що, в свою чергу, викликає невдоволення керівництва КНР.

Список використаної літератури

1. Фостийчук Ю. Российско-китайские отношения и их роль в обеспечении безопасности в Азиатско-Тихоокеанском регионе [Электронный ресурс] / Ю. Фостийчук. – Режим доступа: <http://csef.ru/index.php/ru/politica-i-geopolitica/project/416-china-and-its-role-in-a-new-world-order/1-stati/3732-rossijsko-kitajskie-otnosheniya-i-ikh-rol-v-obespechenii-bezopasno-sti-v-aziatsko-tikhookeanskom-regione>.
2. Титаренко М. Л. Российско-китайские отношения на современном этапе: значение в глобальной стратегии России, состояние и перспективы [Электронный ресурс] / М. Л. Титаренко. – Режим доступа: <http://www.gup.ru/events/news/lections/titarenko-lecture-2.php>.
3. Баранов Н. А. Россия в Азиатско-Тихоокеанском регионе [Электронный ресурс] / Н. А. Баранов. – Режим доступа: http://nicbar.ru/foreign_policy_Russia_06.htm.
4. Фэн Шаолей. Перспективы китайско-российских отношений в АТР [Электронный ресурс] / Ш. Фен. – Режим доступа: <http://www.globalaffairs.ru/number/Ne-zabyvayaproshlogo-smotret-v-budushee-16181>.
5. Костюк Р. «Между США и Китаем сейчас идет соперничество за региональное лидерство в АТР» [Электронный ресурс] / Р. Костюк. – Режим доступа: <http://rabkor.ru/interview/2014/03/24/struggle>.
6. Колдунова Е. Дефицит лидерства в Восточной Азии: шансы для малых и средних стран [Электронный ресурс] / Е. Колдунова. – Режим доступа: <http://www.intertrends.ru/twenty-sixth/007.html>.
7. Hill F., Bobo Lo. Putin's Pivot. Why Russia Is Looking East? [Электронный ресурс] / F. Hill, Lo Bobo. – Режим доступа: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139617/fiona-hill-and-bobo-lo/putins-pivot>.
8. Концепция внешней политики Российской Федерации от 12 февраля 2013 г. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/e2f289bea62097f9c325787a0034c255/c32577ca0017434944257b160051bf7f!OpenDocument>.
9. Чудодеев Ю. В. Вызовы глобализации и динамика отношений России и Китая в Азиатско-Тихоокеанском регионе. – [Электронный ресурс] / Ю. В. Чудодеев. – Режим доступа: http://www.perspektivy.info/oikumena/azia/vyzovy_globalizacii_i_dinamika_otnoshenij_rossii_i_kitaja_v_aziatsko-tihookeanskom_regione_2013-12-20.htm.
10. Чан Янь. Россия и Китай в Северо-Восточной Азии: укрепление безопасности через сотрудничество. – [Электронный ресурс] / Я. Чань. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/rossiya-i-kitay-v-severo-vostochnoy-azii-ukreplenie-bezopasnosti-cherez-sotrudnichestvo>.
11. Weitz R. Global Insights: In Sochi, Xi and Putin Put China-Russia Ties on Display. – [Электронный ресурс] / R. Weitz. – Режим доступа: <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/13560/global-insights-in-sochi-xi-and-putin-put-china-russia-ties-on-display>.
12. Шмелев М. Россия и Китай в XXI веке [Электронный ресурс] / М. Шмелев. – Режим доступа: http://www.observer.materik.ru/observer/N1_2006/1_17.HTM.
13. Nikolskyi A. «Demand» for Russia and Russia's Interests in Asia Pacific. – [Электронный ресурс] / А. Nikolskyi. – Режим доступа: <http://valdaiclub.com/asia/64760.html>.
14. Лавров : Инициатива о безопасности в АТР получила широкую поддержку на саммите ВАС. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://rus.ruvr.ru/news/2013_10_10/Lavrov-Iniciativa-RF-i-Kitaja-o-bezopasnosti-v-ATR-poluchila-podderzhku-na-sammite-VAS-1517.

15. Указ Президента РФ от 15. 09. 92 № 1072 «Об отношениях между Российской Федерацией и Тайванем» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.referent.ru/1/37321>.
16. Договор о добрососедстве, дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и Китайской Народной Республикой [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rg.ru/2009/03/20/russia-kitai-dok.html>.
17. Menon R. China Ascendant: Is Conflict Inevitable? – [Электронный ресурс] / R. Menon. – Режим доступа: <http://nationalinterest.org/commentary/china-ascendant-conflict-inevitable-9576?page=show>.
18. Christoffersen G. The Sino-Russian Partnership in the Asia-Pacific [Электронный ресурс] / G. Christoffersen. – Режим доступа: http://russiancouncil.ru/en/blogs/dvfu/?id_4=693.
19. Keck Z. To Hedge Its Bets, Russia Is Encircling China [Электронный ресурс] / Z. Keck. – Режим доступа: <http://thediplomat.com/2013/11/to-hedge-its-bets-russia-is-encircling-china/>.
20. Weitz R. Global Insights: In Sochi, Xi and Putin Put China-Russia Ties on Display [Электронный ресурс] / R. Weitz. – Режим доступа: <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/13560/global-insights-in-sochi-xi-and-putin-put-china-russia-ties-on-display>.
21. Blank S. Russia and Vietnam Team Up to Balance China [Электронный ресурс] / S. Blank. – Режим доступа: <http://nationalinterest.org/commentary/russia-vietnam-team-balance-china-10195>.
22. Feng Shaolei. Russian-Chinese Relations in the Asia-Pacific Region [Электронный ресурс] / Sh. Feng. – Режим доступа: <http://valdaiclub.com/asia/64243.html>.
23. Weitz R. Superpower Symbiosis: The Russia-China Axis. – [Электронный ресурс] / R. Weitz. – Режим доступа: <http://www.worldaffairsjournal.org/article/superpower-symbiosis-russia-china-axis>.
24. Barbashin A. A Pacific Vision for Russia and the US Moscow and Washington have yet to exploit the potential for bilateral cooperation in the Asia-Pacific. – [Электронный ресурс] / A. Barbashin. – Режим доступа: <http://thediplomat.com/2013/12/a-pacific-vision-for-russia-and-the-us/>.
25. Engdahl F. W. China a Military Threat? No Wonder China is Nervous as Obama Pivots [Электронный ресурс] / F. W. Engdahl. – Режим доступа: <http://www.globalresearch.ca/no-wonder-china-is-nervous-as-obama-pivots/5312523?print=1>.
26. Ding Ying. Realizing Chinese and Russian Dreams. China and Russia are determined to promote bilateral relationship to make both countries safe, strong and prosperous. – [Электронный ресурс] / Y. Ding. – Режим доступа: http://www.bjreview.com.cn/Cover_Stories_Series_2013/2013-03/25/content_529788_3.htm.
27. The New York Times: Китай и Россия бросили вызов США в Японском море. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://inotv.rt.com/2013-07-11/The-New-York-Times-Kitaj>.

RUSSIAN-CHINESE INTERACTION IN THE ASIA-PASIFIC REGION

But S. A.

Graduate student of the Department of Country Studies of the Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University.

Scientific adviser: Doctor of History, Professor of country studies, Deputy Director for Research of the Institute of International Relations of Kyiv National Taras Shevchenko University Doroshko M. S.

Abstract. *Russian-Chinese relations as relations between the two centres of power in world politics are characterized by the removal of political confrontation in the post-bipolar period and*

current dynamic development of cooperation in many vectors, and apparently act as a factor in the modern system of international relations, one segment of which is the Asia-Pacific region which, in turn, today is one of the centres of a global agenda.

The analysis of interaction between Russia and China in the Asia-Pacific area make evident tendency of active positioning of the two countries themselves in the process of regional economic and security cooperation in terms of nonequivalence regional status of the parties, where China is definitely one of the regional leaders, but Russia only challenger to consolidate the status of Pacific states. This causes different national interests and strategies: for China - strengthening leadership, implementation of the «indigenous» interests of the territorial nature, reducing alarm among neighbouring countries; for Russia - incorporation into the structures of regional cooperation, strengthening its influence, protection the eastern regions, which are detached in geo-economics sense from the European part.

The regional partnership between the parties to appear in presenting joint initiatives and mutual support to the incorporation of integration structures. Points of contact of interaction between Russia and China in the region are common approaches to the vision of regional security, the solution of the Korean and Taiwanese issues, opposition to strengthening of the USA, the implementation of infrastructure projects and cross-border cooperation. However, the Russian-Chinese military-technical cooperation is a factor of destabilization of the Asia-Pacific security environment .

However, the asymmetry of the power of the parties and conflicting historical past is largely reflected in the actual bilateral regional cooperation. These factors explained by the intensification of cooperation between Russia and the countries of the region, which have conflicts of a territorial nature with China, which, in turn, leads to dissatisfaction of the leadership of China.

Key words: *Russia, China, Asia-Pacific region, interaction, collaboration, region.*

Referances

1. Fostiychuk Yu. Rossiysko-kitayskie otnosheniya i ih rol v obespechenii bezopasnosti v Aziatsko-Tihookeanskom regione [Electronic resource] / Yu. Fostiychuk. – Rezhim dostupu: <http://csef.ru/index.php/ru/politica-i-geopolitica/project/416-china-and-its-role-in-a-new-world-order/1-stati/3732-rossijsko-kitajskie-otnosheniya-i-ikh-rol-v-obespechenii-bezopasno-sti-v-aziatsko-tihookeanskom-regione>.
2. Titarenko M. L. Rossiysko-kitayskie otnosheniya na sovremennom etape: znachenie v globalnoy strategii Rossii, sostoyannie i perspektivy [Electronic resource] / M. L. Titarenko. – Rezhim dostupu: <http://www.gup.ru/events/news/lections/titarenko-lecture-2.php>.
3. Baranov N. A. Rossiya v Aziatsko-Tihookeanskom regione [Electronic resource] / N. A. Baranov. – Rezhim dostupu: http://nicbar.ru/foreign_policy_Russia_06.htm0.
4. Fen Shaoley. Perspektivy kitaysko-rossiyskih otnosheniy v ATR [Electronic resource] / Sh. Fen. – Rezhim dostupu: <http://www.globalaffairs.ru/number/Ne-zabyvaya-proshlogo-smotret-v-budushee-16181>.
5. Kostyuk R. «Mezhdru SShA i Kitaem seychas idet sopernichestvo za regionalnoe liderstvo v ATR». – [Electronic resource] / R. Kostyuk. – Rezhim dostupu: <http://rabkor.ru/interview/2014/03/24/struggle>.
6. Koldunova E. Defitsit liderstva v Vostochnoy Azii: shansy dlya malyih i srednih stran. – [Electronic resource] / E. Koldunova. – Rezhim dostupu: <http://www.intertrends.ru/twenty-sixth/007.html>.
7. Hill F., Bobo Lo. Putin's Pivot. Why Russia Is Looking East? – [Electronic resource] / F. Hill, Lo Bobo. – Rezhim dostupu: <http://www.foreignaffairs.com/articles/139617/fiona-hill-and-bobo-lo/putins-pivot>.
8. Kontseptsiya vneshney politiki Rossiyskoy Federatsii ot 12 fevralya 2013 g. [Electronic resource]. – Rezhim dostupu: http://www.mid.ru/bdomp/ns-osndoc.nsf/e2f289bea62097f9c325787a0034c255/c32577ca_0017434944257b160051bf7f!OpenDocument.
9. Chudodeev Yu. V. Vyzovy globalizatsii i dinamika otnosheniy Rossii i Kitaya v Aziatsko-Tihookeanskom regione [Electronic resource] / Yu.V. Chudodeev. – Rezhim dostupu: http://www.perspektivy.info/oikumena/azia/vyzovy_globalizatsii_i_dinamika_otnoshenij_rossii_i_kitaja_v_aziatsko-tihookeanskom_regione_2013-12-20.htm.

10. Chan Yan. Rossiya i Kitay v Severo-Vostochnoy Azii: ukreplenie bezopasnosti cherez sotrudnichestvo. – [Electronic resource] / Ya. Chan. – Rezhim dostupu: <http://cyberleninka.ru/article/n/rossiya-i-kitay-v-severo-vostochnoy-azii-ukreplenie-bezopasnosti-cherez-sotrudnichestvo>.
11. Weitz R. Global Insights: In Sochi, Xi and Putin Put China-Russia Ties on Display [Electronic resource] / R. Weitz. – Rezhim dostupu: <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/13560/global-insights-in-sochi-xi-and-putin-put-china-russia-ties-on-display>.
12. Shmelev M. Rossiya i Kitay v HHI veke [Electronic resource] / M. Shmelev. – Rezhim dostupu: http://www.observer.materik.ru/observer/N1_2006/1_17.HTM.
13. Nikolskiy A. «Demand» for Russia and Russia's Interests in Asia Pacific. – [Electronic resource] / A. Nikolskiy. – Rezhim dostupu: <http://valdaicclub.com/asia/64760.html>.
14. Lavrov: Initsiativa o bezopasnosti v ATR poluchila shirokuyu podderzhku na sammite VAS. – [Electronic resource]. – Rezhim dostupu: http://rus.ruvr.ru/news/2013_10_10/Lavrov-Iniciativa-RF-i-Kitaja-o-bezopasnosti-v-ATR-poluchila-podderzhku-na-sammite-VAS-1517/.
15. Ukaz Prezidenta RF ot 15.09.92 # 1072 «Ob otnosheniyah mezhdru Rossiyskoy Federatsiey i Tayvanem». – [Electronic resource]. – Rezhim dostupu: <http://www.referent.ru/1/37321>.
16. Dogovor o dobrososedstve, družbe i sotrudnichestve mezhdru Rossiyskoy Federatsiey i Kitayskoy Narodnoy Respublikoy [Electronic resource]. – Rezhim dostupu: <http://www.rg.ru/2009/03/20/russia-kitai-dok.html>.
17. Menon R. China Ascendant: Is Conflict Inevitable? [Electronic resource] / R. Menon. – Rezhim dostupu: <http://nationalinterest.org/commentary/china-ascendant-conflict-inevitable-9576?page=show>.
18. Christoffersen G. The Sino-Russian Partnership in the Asia-Pacific [Electronic resource] / G. Christoffersen. – Rezhim dostupu: http://russiancouncil.ru/en/blogs/dvfu/?id_4=693.
19. Keck Z. To Hedge Its Bets, Russia Is Encircling China [Electronic resource] / Z. Keck. – Rezhim dostupu: <http://thediplomat.com/2013/11/to-hedge-its-bets-russia-is-encircling-china/>.
20. Weitz R. Global Insights: In Sochi, Xi and Putin Put China-Russia Ties on Display [Electronic resource] / R. Weitz. – Rezhim dostupu: <http://www.worldpoliticsreview.com/articles/13560/global-insights-in-sochi-xi-and-putin-put-china-russia-ties-on-display>.
21. Blank S. Russia and Vietnam Team Up to Balance China Rezhim dostupu: / S. Blank. – Режим доступу: <http://nationalinterest.org/commentary/russia-vietnam-team-balance-china-10195>.
22. Feng Shaolei. Russian-Chinese Relations in the Asia-Pacific Region [Electronic resource] / Sh. Feng. – Rezhim dostupu: <http://valdaicclub.com/asia/64243.html>.
23. Weitz R. Superpower Symbiosis: The Russia-China Axis [Electronic resource] / R. Weitz. – Rezhim dostupu: <http://www.worldaffairsjournal.org/article/superpower-symbiosis-russia-china-axis>.
24. Barbashin A. A Pacific Vision for Russia and the US Moscow and Washington have yet to exploit the potential for bilateral cooperation in the Asia-Pacific. – [Electronic resource] / A. Barbashin. – Rezhim dostupu: <http://thediplomat.com/2013/12/a-pacific-vision-for-russia-and-the-us/>.
25. Engdahl F. W. China a Military Threat? No Wonder China is Nervous as Obama Pivots [Electronic resource] / F. W. Engdahl. – Rezhim dostupu: <http://www.globalresearch.ca/no-wonder-china-is-nervous-as-obama-pivots/5312523?print=1>.
26. Ding Ying. Realizing Chinese and Russian Dreams. China and Russia are determined to promote bilateral relationship to make both countries safe, strong and prosperous. – [Electronic resource] / Y. Ding. – Rezhim dostupu: http://www.bjreview.com.cn/Cover_Stories_Series_2013/2013-03/25/content_529788_3.htm.
27. The New York Times: Kitaj i Rossiya brosil vyizov SShA v Yaponskom more [Electronic resource]. – Rezhim dostupu: <http://inotv.rt.com/2013-07-11/The-New-York-Times-Kitaj>.

РОССИЙСКО-КИТАЙСКОЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ В АЗИАТСКО-ТИХООКЕАНСКОМ РЕГИОНЕ

Бут С. А.

Аспирант кафедры страноведения Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко.

Научный руководитель: доктор исторических наук, профессор кафедры страноведения, заместитель директора по научной работе Института международных отношений Киевского национального университета имени Тараса Шевченко М. С. Дорошко.

Аннотация. *Российско-китайские отношения как отношения между двумя центрами силы в мировой политике характеризуются устранением политической конфронтации в постбиполярный период и актуальным динамичным развитием сотрудничества во мно-*

гих векторах, а также выступают в качестве фактора современной системы международных отношений, одним из сегментов которого является Азиатско-Тихоокеанский регион, который, в свою очередь, представляет собой сегодня один из центров формирования глобальной повестки дня.

В ходе анализа взаимодействия России и Китая в Азиатско-Тихоокеанском пространстве становится очевидной тенденция активного позиционирования обоими государствами себя в процессах региональной экономической и безопасности сотрудничества в условиях неравнозначности регионального статуса сторон, где КНР безусловно является одним из региональных лидеров, а РФ только претендентом на закрепление статуса тихоокеанского государства. Это предопределяет разнонаправленность национальных интересов и стратегий: для Китая – укрепление лидерских позиций, реализации «коренных» интересов территориального характера, уменьшение алармизма среди стран-соседей; для России – инкорпорация в структуры регионального сотрудничества, усиления собственного влияния, защита оторванных от европейской части в геоэкономическом смысле восточных регионов.

В региональном измерении партнерские отношения между сторонами проявляются в выдвижении совместных инициатив и взаимной поддержке инкорпорации в интеграционные структуры. Точками соприкосновения взаимодействия РФ и КНР в регионе выступают общие подходы к видению системы региональной безопасности, решения корейского и тайваньского вопросов, противодействие усилению США, реализация инфраструктурных проектов и приграничного сотрудничества. Правда, российско-китайский военно-техническое сотрудничество выступает фактором дестабилизации среды безопасности АТР.

Однако, асимметричность могущества сторон и конфликтное историческое прошлое в значительной степени отражается на актуальном двустороннем региональном взаимодействии. Этими факторами объясняется активизация сотрудничества России со странами региона, которые имеют противоречия территориального характера с Китаем, что, в свою очередь, вызывает недовольство руководства КНР.

Ключевые слова: РФ, КНР, АТР, взаимодействие, сотрудничество, регион.